

KKP Research

หนี้สาธารณะไทย

โจทย์ใหญ่ภายใต้ความเสี่ยงรุมเร้า

ผู้เขียน

ณัฐนิชา เทพพรพิทักษ์

นักวิเคราะห์

KKP Research

โดยกลุ่มธุรกิจการเงินเกียรตินาคินภัทร

พิพัฒน์ เหลืองนฤมิตชัย

กรรมการผู้จัดการ หัวหน้านักเศรษฐศาสตร์

ณชา อนันต์โชติกุล

ผู้อำนวยการอาวุโส หัวหน้าฝ่ายวิจัยเศรษฐกิจและกลยุทธ์

ลัทธิศักดิ์ ลากอุดมการ

นักวิเคราะห์

เคนเน็ท โดแนลด์ นิลเว

นักวิเคราะห์

อารยา กาญจนะช

นักวิเคราะห์

บุรกร กิพย์สกุลชัย

นักวิเคราะห์

ณัฐนิชา เทพพรพิทักษ์

นักวิเคราะห์

เอกสารฉบับนี้จัดทำขึ้นจากแหล่งข้อมูลที่เปิดเผยต่อสาธารณชน ทั้งนี้ ข้อคิดเห็นที่ปรากฏเป็นความคิดเห็นของฝ่ายวิจัยเศรษฐกิจและกลยุทธ์ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับกลุ่มธุรกิจการเงินเกียรตินาคินภัทร เว้นแต่จะโต้แย้งไว้และขอสงวนสิทธิ์ในการเปลี่ยนแปลงข้อมูลและความคิดเห็นโดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า

KKP Research

June 29, 2023

หนี้สาธารณะไทย

โจทย์ใหญ่ภายใต้ความเสี่ยงรุมเร้า

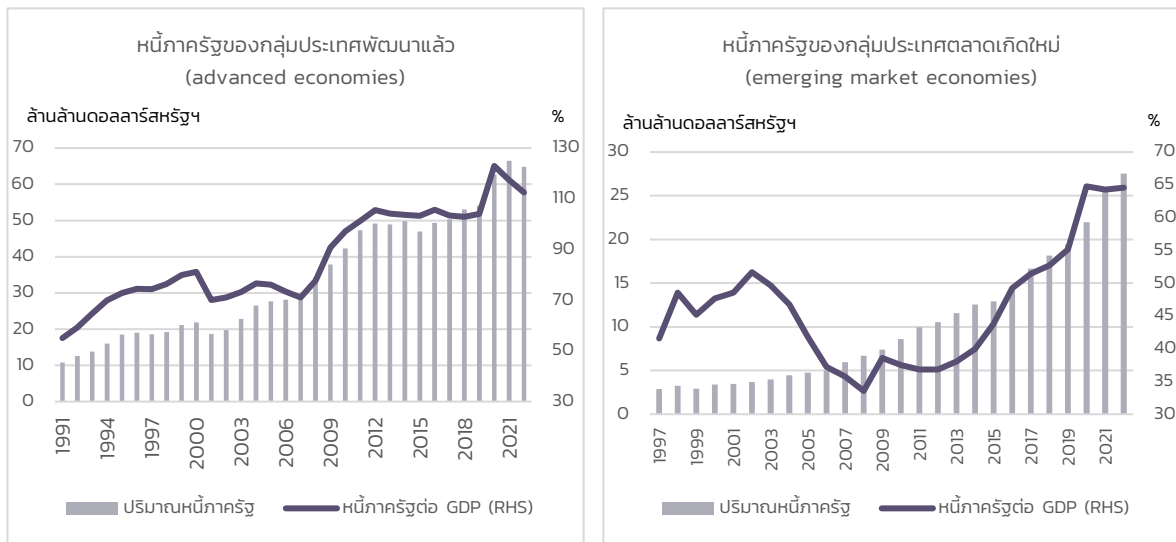
KEY TAKEAWAYS :

- KKP Research โดยเกียรติตินาคินภัทรประเมินว่า รัฐบาลไทยจะเผชิญความท้าทายเพิ่มขึ้นในการแก้ปัญหาหนี้สาธารณะ จากระดับหนี้ที่ปรับสูงขึ้นมาก หลังวิกฤต COVID-19 การขาดดุลทางการคลังเชิงโครงสร้าง (structural deficit) ตลอด 15 ปีที่ผ่านมาซึ่งมีแนวโน้มจะแย่ลงจากอัตราดอกเบี้ยที่ปรับสูงขึ้นและการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ รวมทั้งศักยภาพการขยายตัวทางเศรษฐกิจของไทยที่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง
- ปัญหาหนี้สาธารณะของไทยอยู่ในจุดที่น่ากังวล และมีโอกาสจะแตะระดับเพดานหนี้สาธารณะได้ภายในระยะเวลาไม่ถึง 10 ปี หากรัฐบาลมุ่งเน้นนโยบายที่เพิ่มการขาดดุลการคลังและช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจได้เฉพาะในระยะสั้นเท่านั้น โดยไม่มีการปฏิรูปเพื่อเพิ่มรายได้หรือลดรายจ่ายส่วนอื่นมาชดเชยค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น
- หนี้สาธารณะที่อยู่ในระดับสูงจะส่งผลให้รัฐบาลมีพื้นที่ในการดำเนินนโยบายการคลัง (fiscal space) น้อยลง ทำให้มีข้อจำกัดในการช่วยเหลือเศรษฐกิจ โดยเฉพาะยามเกิดวิกฤตรุนแรง นอกจากนี้ หนี้สาธารณะที่ปรับสูงขึ้นเร็วจากการขาดวินัยทางการคลังมักทำให้นักลงทุนขาดความเชื่อมั่นจนทำให้ต้นทุนการกู้ยืมของรัฐบาลสูงขึ้น เงินทุนไหลออกนอกประเทศ และทำให้เกิดการอ่อนค่าอย่างรุนแรงของค่าเงินได้ในที่สุด
- การก่อหนี้เพิ่มขึ้นของรัฐบาลอาจไม่ใช่เรื่องเลวร้ายเสมอไป หากรัฐบาลมีการนำเงินไปใช้เพื่อพัฒนาและยกระดับศักยภาพของเศรษฐกิจไทยในระยะยาว ซึ่งจะเป็นแนวทางการแก้ปัญหาหนี้สาธารณะที่ยั่งยืนที่สุด ขณะที่การมุ่งเน้นแต่นโยบายสวัสดิการและเงินให้เปล่าจะเพิ่มความเสี่ยงต่อปัญหาหนี้สาธารณะ เพราะนอกจากจะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจได้แค่ช่วงสั้น ๆ แล้ว ยังก่อให้เกิดภาระผูกพันต่อรัฐบาลในระยะยาวด้วย

หนี้สาธารณะพุ่งหลังวิกฤต COVID ซ้ำเติมด้วยภาวะดอกเบี้ยสูงทั่วโลก

ปัญหาหนี้สาธารณะกลับมาเป็นประเด็นอีกครั้งหลังวิกฤต COVID-19 ผ่านพ้นไป ในช่วงที่เศรษฐกิจประสบกับภาวะวิกฤตที่รุนแรงจากปัญหาการแพร่ระบาดของ COVID-19 รัฐบาลทั่วโลกต่างอัดฉีดเงินจำนวนมหาศาลในการช่วยเหลือภาคธุรกิจและครัวเรือน เพื่อประคับประคองและกระตุ้นเศรษฐกิจ จนทำให้หนี้สาธารณะทั่วโลกปรับสูงขึ้นอย่างรวดเร็วและสูงเป็นประวัติการณ์ในหลายประเทศ (รูปที่ 1) เมื่อวิกฤต COVID-19 ผ่านพ้นไป แม้เศรษฐกิจที่เริ่มฟื้นตัวจะทำให้ระดับหนี้สาธารณะปรับลดลงบ้าง โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว แต่หนี้สาธารณะที่ยังอยู่ในระดับสูงกลับถูกซ้ำเติมจากภาวะดอกเบี้ยสูง เมื่อธนาคารกลางหลายแห่งทั่วโลกต้องเร่งขึ้นดอกเบี้ยเพื่อสกัดเงินเฟ้อที่เพิ่มขึ้นเร็วภายหลังกิจกรรมทางเศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัวและราคาสินค้าโภคภัณฑ์ปรับตัวสูงขึ้นจากภาวะสงครามรัสเซีย-ยูเครน ส่งผลให้ภาวะดอกเบี้ยของรัฐบาลหลายแห่งปรับขึ้นอย่างรวดเร็ว และทำให้บางประเทศที่เปราะบางอยู่แล้วต้องเผชิญกับวิกฤตหนี้

รูปที่ 1 หนี้รัฐสูงทั่วโลกจากผลกระทบของวิกฤต COVID-19

ที่มา: IMF, KKP Research

ประเทศไทยได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจจากวิกฤต COVID-19 อย่างรุนแรง ทำให้รัฐบาลจำเป็นต้องออกพระราชกำหนด (พ.ร.ก.) กู้เงินฉุกเฉินเพื่อใช้ในการกระตุ้นเศรษฐกิจและบรรเทาผลกระทบต่อธุรกิจและครัวเรือน ประกอบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ที่ปรับลดลง ทำให้สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อ GDP เพิ่มขึ้นถึงราว 20% โดยในปีงบประมาณ 2019 ระดับหนี้สาธารณะต่อ GDP ของไทยอยู่ที่ระดับ 41% ซึ่งต่ำกว่าระดับเพดานหนี้ตามกรอบความยั่งยืนทางการคลังที่เดิมกำหนดไว้ที่ 60% อยู่มาก แต่หลังจากมีการกู้เงินตาม พ.ร.ก. กู้เงิน 2 ฉบับ มูลค่ารวม 1.5 ล้านล้านบาท ทำให้สัดส่วนหนี้ที่ระดับดังกล่าวมาอยู่ที่ 61% ในปี 2022 และจำเป็นต้องมีการปรับระดับเพดานหนี้ใหม่มาอยู่ที่ 70%

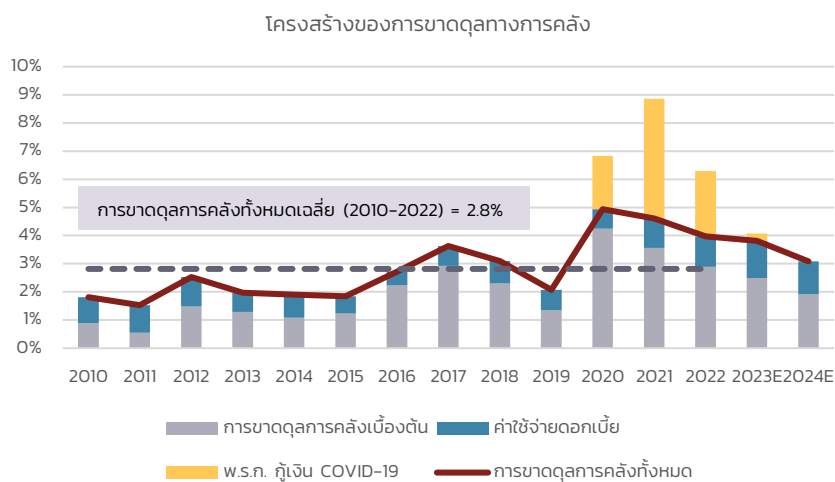
ภายใต้ภาวะดอกเบี้ยประกอบกับภาวะการคลังในขนาดที่มีแนวโน้มสูงขึ้น KKP insight ฉบับนี้จึงอยากชวนตั้งคำถามถึงความยั่งยืนของหนี้สาธารณะในประเทศไทย โดยเฉพาะในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่ประเทศกำลังจะมีรัฐบาลชุดใหม่ ว่าอะไรคือความท้าทาย อะไรคือทางออก และรัฐบาลควรมีบทบาทอย่างไรเพื่อช่วยสร้างความยั่งยืนทางการคลังให้เกิดขึ้นได้ในระยะยาว

3 ปัญหาใหญ่ของหนี้สาธารณะไทย

หากย้อนดูอดีตจะพบว่ารัฐบาลมีการขาดดุลการคลังเชิงโครงสร้าง (structural deficit) คือ ขาดดุลมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลากว่า 15 ปี (รูปที่ 2) โดยตั้งแต่ปี 2003 รัฐบาลมีรายรับน้อยกว่ารายจ่ายมาตลอดยกเว้นเพียง 2 ปีเท่านั้น คือ ปี 2005 และ 2006 และตั้งแต่ปี 2010 เป็นต้นมา รัฐบาลมีการขาดดุลการคลังเบื้องต้น (primary deficit) เฉลี่ย 2.0% ของ GDP ซึ่งตัวเลขนี้ยังไม่นับรวมค่าใช้จ่ายดอกเบี้ยที่รัฐต้องจ่ายทุกปีเพื่อชำระคืนหนี้อีกประมาณ 0.5-1.0% ของ GDP โดยรวมแล้วรัฐบาลจึงขาดดุลการคลังทั้งหมด (overall deficit) เฉลี่ยต่อปีที่ 2.8% ของ GDP และทำให้หนี้สาธารณะของไทยเติบโตขึ้นทุกปี ปีละประมาณ 7-8%

ปัญหาของหนี้สาธารณะของไทยนั้นอาจแบ่งได้เป็น 3 ด้านหลัก ๆ ดังนี้

รูปที่ 2 รัฐบาลมีปัญหการขาดดุลการคลังเชิงโครงสร้างมาตลอด 15 ปีที่ผ่านมา

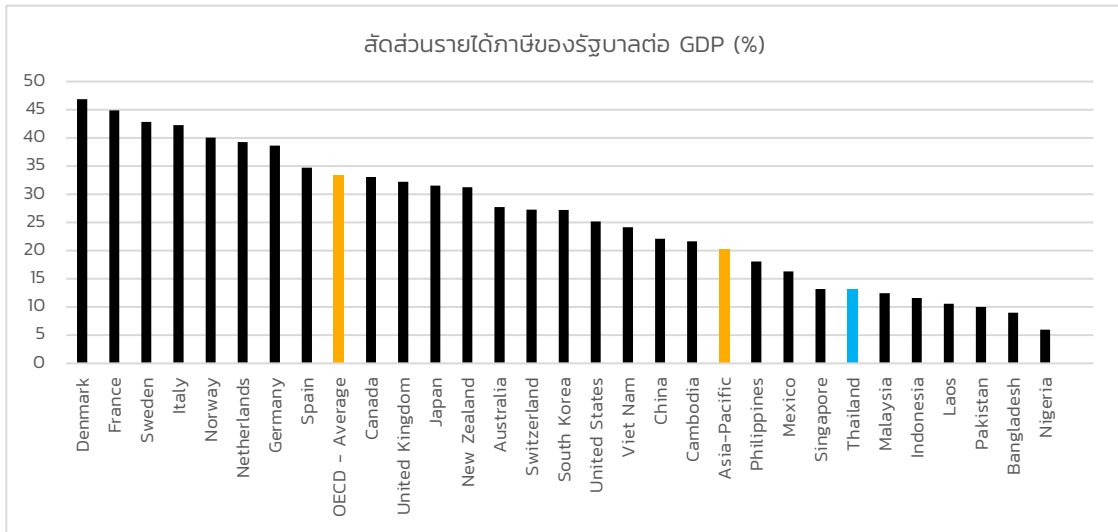

ที่มา: กรรทรวงการคลัง, BoT, KKP Research

- (1) การจัดเก็บรายได้ของไทยถือว่าอยู่ในระดับต่ำ สะท้อนจากสัดส่วนรายได้หลักของรัฐบาลจากภาษีอากรต่อ GDP ในปี 2022 ที่อยู่ที่ระดับ 13.1% ซึ่งต่ำกว่าระดับขั้นต่ำ 15% ที่ กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF)¹ เคยศึกษาไว้ว่าจะช่วยส่งผลดีต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ และต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศสมาชิกองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ที่ 33.4% และค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศเอเชียแปซิฟิกที่ 20.3% (รูปที่ 3) ซึ่งสาเหตุที่ประเทศไทยเก็บรายได้ภาษีได้ต่ำมีหลายประการ เช่น ขนาดของเศรษฐกิจนอกระบบ (informal economy) ที่มีขนาดใหญ่ แรงงานส่วนมากประกอบอาชีพอิสระและอยู่นอกระบบภาษี อัตราการเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มที่ค่อนข้างต่ำหากเทียบกับประเทศอื่น เป็นต้น

¹ [IMF Tax Capacity and Growth: Is there a Tipping Point?](#)

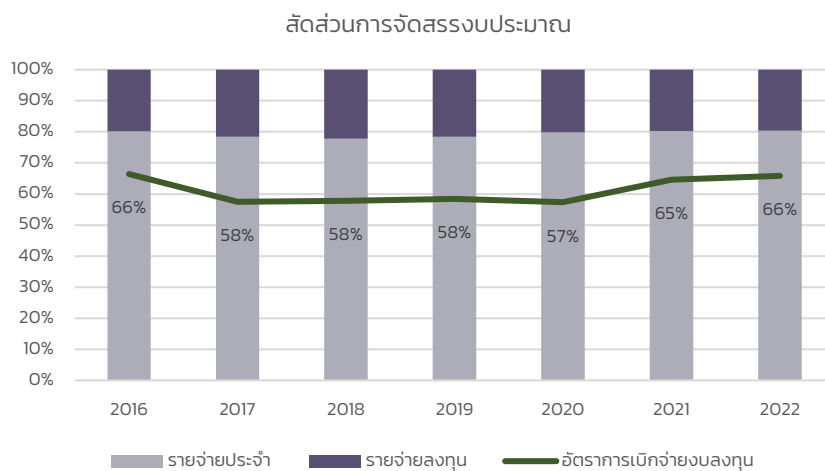
รูปที่ 3 ประเทศไทยจัดเก็บภาษีได้ค่อนข้างต่ำหากเทียบกับอีกหลายประเทศทั่วโลก

ที่มา: OECD (ข้อมูล ณ ปี 2019), กระทรวงการคลัง (ข้อมูลไทย ณ ปี 2022), KKP Research

(2) สัดส่วนรายจ่ายประจำอยู่ในระดับสูง นอกจากจะมีการใช้จ่ายมากเกินไปกว่ารายรับที่รัฐบาลเก็บได้ในทุกปีแล้ว หากดูรายละเอียดของรายจ่ายจะพบว่า ทุกปีจะมีการตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำสัดส่วนสูงถึง 80% ของงบประมาณทั้งหมด ขณะที่งบประมาณถูกจัดสรรอยู่ในรายจ่ายลงทุนเพียงแค่ 20% เท่านั้น (รูปที่ 4) และหากดูเม็ดเงินตามการเบิกจ่ายจริง ตัวเลขเม็ดเงินที่ใช้จ่ายกับการลงทุนกลับเหลือเพียงแค่ประมาณ 14% ของการเบิกจ่ายทั้งหมดเท่านั้น ส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาความล่าช้าของโครงการลงทุนที่ทำให้อัตราการเบิกจ่ายงบลงทุนอยู่ในระดับต่ำประมาณ 60% ทุกปี สัดส่วนงบลงทุนที่ต่ำสะท้อนว่าการจัดสรรงบประมาณของไทยอาจมีส่วนช่วยเสริมศักยภาพเพื่อสนับสนุนการเติบโตของเศรษฐกิจในระยะยาวได้ค่อนข้างน้อย

รูปที่ 4 งบประมาณส่วนมากเป็นงบสำหรับรายจ่ายประจำ ซึ่งไม่ช่วยสนับสนุนการเติบโตของเศรษฐกิจในระยะยาว

ที่มา: สำนักงบประมาณ, KKP Research

(3) รายได้ที่จะลดลงและรายจ่ายที่จะเพิ่มขึ้นจากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ปัญหาการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุจะยิ่งซ้ำเติมปัญหาเชิงโครงสร้างสองข้อข้างต้นหากประเทศไทยไม่มีการปฏิรูประบบภาษีและการใช้จ่ายของภาครัฐอย่างจริงจัง เพราะจำนวนผู้เสียภาษีกำลังจะลดลง ในขณะที่สวัสดิการและค่าใช้จ่ายกำลังสูงขึ้นในอนาคต โดยองค์กรสหประชาชาติคาดการณ์สัดส่วนของประชากรวัยทำงาน (15-59 ปี) ในไทยจะปรับลดลงจากปัจจุบันซึ่งอยู่ที่ 62% มาอยู่ที่ประมาณ 50% ในอีก 30 ปีข้างหน้า ขณะที่สัดส่วนผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) จะปรับสูงขึ้นจาก 22% มาอยู่ที่ 38% แนวโน้มโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนไปนี้ย่อมกระทบรายรับภาษีของรัฐบาล โดยเฉพาะการเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและภาษีเงินได้นิติบุคคลที่มูลค่ารวมกันเกือบ 2 ใน 3 ของรายรับภาษีทั้งหมด และยังทำให้รายจ่ายของภาครัฐสูงขึ้น โดยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมางบประมาณรายจ่ายในหมวดการสังคมสงเคราะห์เพิ่มขึ้น 77% จาก 2.2 แสนล้านบาทในปีงบประมาณ 2557 มาอยู่ที่ 3.8 แสนล้านบาทในปีงบประมาณ 2566 หรือปรับเพิ่มขึ้นประมาณ 6.5% ต่อปี ขณะที่งานศึกษา² ระบุว่า โครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนไปนี้จะส่งผลให้ดุลการคลังเบื้องต้นขาดดุลเพิ่มเติมอีกประมาณ 1.4-2.3% ของ GDP ในระยะ 20-40 ปีข้างหน้าภายใต้ข้อสมมติว่าภาครัฐไม่มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างรายรับรายจ่ายเลย

ผลกระทบต่อเศรษฐกิจหากหนี้ภาครัฐสูงขึ้นต่อเนื่อง

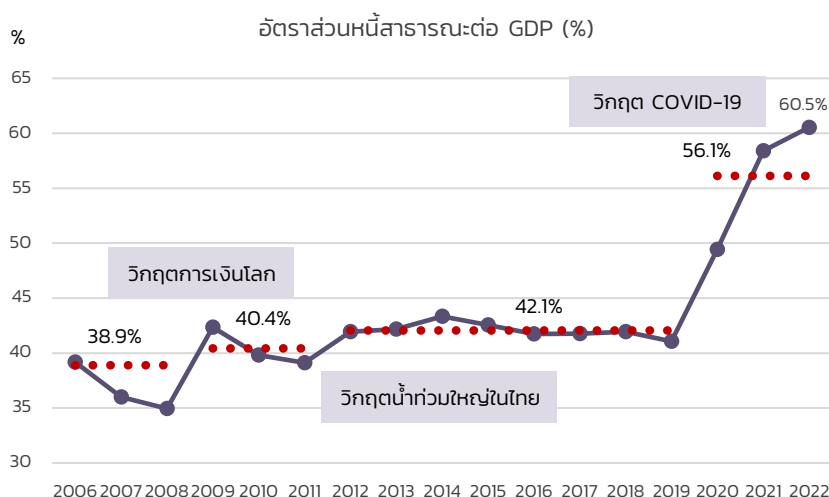
แม้การขาดดุลทางการคลังโดยทั่วไปไม่ได้ก่อให้เกิดปัญหาที่รุนแรงต่อเศรษฐกิจ แต่ประสบการณ์ของหลายประเทศในอดีตชี้ให้เห็นว่า การหละหลวมด้านวินัยทางการคลังและการไม่แก้ไขปัญหาย่างจริงจังและทันกาล อาจทำให้ระดับหนี้สาธารณะเพิ่มสูงขึ้นจนถึงขั้นเกิดเป็นวิกฤตหนี้สาธารณะได้ ตัวอย่างเช่น ประเทศศรีลังกาที่กู้ยืมหนี้ต่างประเทศจำนวนมากเพื่อนำมาใช้จ่ายในนโยบายประชานิยม และยังคงลาภีอย่างต่อเนื่อง จนในที่สุดรัฐบาลไม่สามารถชำระคืนหนี้ได้และต้องขอรับความช่วยเหลือจาก IMF ซึ่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจมหภาคจากปัญหานี้ สาธารณะที่สูงและการขาดวินัยทางการคลังนั้น สามารถสรุปได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. **ขีดความสามารถในการดำเนินนโยบายทางการคลัง (Fiscal space) ลดลง** โดยหากพิจารณาระดับหนี้สาธารณะต่อ GDP เฉลี่ยของไทยหลังเกิดวิกฤตแต่ละครั้ง (กู้ยืมเงิน 4 แสนล้านบาทในปี 2009 หลังวิกฤตการเงินโลก การกู้ยืมเงิน 3.5 แสนล้านบาทในปี 2012 หลังเกิดวิกฤตน้ำท่วมใหญ่ในไทย และการกู้ยืมเงิน 1.5 ล้านล้านบาทในปี 2020-2021 หลังเกิดวิกฤต COVID-19) จะพบว่าระดับหนี้ภาครัฐของไทยไม่เคยปรับลดลงกลับสู่ระดับเดิมก่อนเกิดวิกฤตอีกเลย (รูปที่ 5) และด้วยระดับหนี้สาธารณะปัจจุบันที่ 61% ถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยยังมีพื้นที่ให้ก้อนนี้เพิ่มได้อีกเกือบ 10% ของ GDP แต่หากเทียบกับช่วง COVID ที่รัฐบาลต้องกู้หนี้เพิ่มสูงถึงเกือบ 20% ของ GDP ก็ทำให้มีความเสี่ยงเพิ่มขึ้นที่รัฐบาลจะไม่สามารถมีบทบาทในการพยุงเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่ในการรับมือกับวิกฤตเศรษฐกิจในอนาคต

² PIER สังคมสูงวัยกับการคลัง

รูปที่ 5 หนี้สาธารณะของไทยไม่เคยปรับลดลงสู่ระดับเดิมก่อนเกิดวิกฤตเลย

ที่มา: สำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ, KKP Research

- ต้นทุนการกู้ยืมของรัฐบาลที่อาจปรับสูงขึ้น ประเทศที่รัฐบาลมีการก่อหนี้สูง รายได้โตไม่ทันกับรายจ่าย และไม่มีแผนการชัดเจนในการเพิ่มศักยภาพทางการคลัง อาจทำให้สถาบันจัดอันดับความน่าเชื่อถือปรับลด rating ของประเทศนั้นลง และนักลงทุนเรียกร้องผลตอบแทนที่สูงขึ้นเพื่อชดเชยความเสี่ยงต่อการผิดนัดชำระหนี้ (risk premium) ตัวอย่างเช่น รัฐบาลกรีซในช่วงปี 2010 ที่มีค่าใช้จ่ายเกินตัว ทำให้ระดับหนี้สาธารณะสูงเกิน 100% ของ GDP และการขาดดุลงบประมาณสูงถึง 12% สถาบันจัดอันดับความน่าเชื่อถือต่าง ๆ จึงปรับลด rating ของพันธบัตรรัฐบาลกรีซลงเป็นพันธบัตรความเสี่ยงสูง (junk bond) ทำให้รัฐบาลต้องกู้ยืมเงินด้วยอัตราดอกเบี้ยที่แพงขึ้นมาก จากเดิมที่อัตราผลตอบแทนพันธบัตรรัฐบาลอยู่เพียงแค่ 5-6% กลายเป็นดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นไปสูงกว่า 10% และเคยแตะระดับสูงสุดถึง 36% ซึ่งเพิ่มความเสี่ยงที่รัฐบาลจะไม่สามารถชำระหนี้คืนได้
- การไหลออกของเงินทุนเคลื่อนย้าย การอ่อนค่าของค่าเงิน และการเพิ่มขึ้นของเงินเฟ้อ ประเทศที่มีหนี้สูง และมีความเสี่ยงที่จะผิดนัดชำระหนี้ อาจสะท้อนให้เห็นถึงพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่อ่อนแอของประเทศ กระทบความเชื่อมั่นของนักลงทุนจนอาจนำไปสู่การไหลออกของเงินทุนต่างชาติรวมถึงเงินทุนในประเทศ และสร้างแรงกดดันด้านอัตราดอกเบี้ยของประเทศนั้น ๆ ซึ่งผลกระทบจะยิ่งร้ายแรงสำหรับประเทศที่กู้ยืมหนี้เป็นสกุลเงินต่างประเทศในสัดส่วนสูง เนื่องจากมูลค่าหนี้เมื่อแปลงเป็นสกุลเงินท้องถิ่นจะปรับสูงขึ้น รวมทั้งประเทศที่พึ่งพาการนำเข้ามาก ซึ่งอาจต้องเผชิญกับปัญหาเงินเฟ้อที่สูงขึ้นและทำให้ธนาคารกลางต้องปรับขึ้นดอกเบี้ยเพื่อสกัดเงินเฟ้อและการไหลออกของเงินทุน ต้นทุนทางการเงินที่สูงขึ้นนี้จะยิ่งซ้ำเติมปัญหาหนี้สาธารณะอีกทางหนึ่ง

ปัญหาหนี้สาธารณะในไทยอาจมาเร็วกว่าที่หลายคนคิด

ถึงแม้ระดับหนี้สาธารณะของไทยเทียบกับ GDP อาจไม่สูงเท่าในหลายประเทศพัฒนาแล้วหรือประเทศกำลังพัฒนาที่เข้าสู่ภาวะวิกฤตหนี้ แต่ภายใต้การขาดดุลอย่างต่อเนื่องของรัฐบาลไทย ประกอบกับแนวโน้มภาระการคลังที่จะสูงขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในอนาคตจากโครงสร้างประชากรไทย ทำให้ความยั่งยืนด้านหนี้สาธารณะเป็นหนึ่งในประเด็นที่รัฐบาลควรให้ความสำคัญและหาแนวทางบริหารจัดการอย่างจริงจังนับตั้งแต่วันนี้

ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อนี้ เราเห็นหลายพรรคการเมืองต่างหยิบยกเอานโยบายประเภทการให้เงินอุดหนุนมาเป็นนโยบายหลัก โดยเฉพาะในรูปแบบสวัสดิการสำหรับกลุ่มต่าง ๆ รวมไปถึงนโยบายแจกเงินโดยตรง ซึ่งหลายนโยบายอาจเป็นความจำเป็นในการสร้างสวัสดิการพื้นฐานที่เหมาะสมเพียงพอให้กับคนในสังคม แต่ในขณะเดียวกันหากเป็นการเพิ่มการขาดดุล โดยไม่มีการตัดรายจ่ายอื่นหรือเพิ่มรายได้ภาษี ก็จะทำให้สร้างต้นทุนต่อภาระทางการคลังและหนี้สาธารณะ แม้นโยบายเหล่านั้นอาจช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในระยะสั้น แต่อาจสร้างภาระผูกพันในระยะยาว ซึ่งจะทำให้หนี้สาธารณะเร่งสูงขึ้นและทำให้การปรับลดระดับหนี้สาธารณะต่อ GDP ในอนาคตทำได้ยากขึ้นอีกด้วย

เพื่อแสดงให้เห็นความเสี่ยงในอนาคต KKP Research ได้ลองคำนวณระดับหนี้สาธารณะของไทยในอีก 10 ปีข้างหน้าภายใต้สถานการณ์สมมติ 4 สถานการณ์ ตามข้อสมมติในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อสมมติค่าใช้จ่ายภาครัฐและผลต่อหนี้สาธารณะใน 4 กรณี				
	การขาดดุลการคลังเบื้องต้น (% GDP)	อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ (Real GDP growth)	ระยะเวลาหนี้สาธารณะจะแตะเพดาน 70%	ข้อสมมติค่าใช้จ่ายของภาครัฐและข้อสมมติอื่นเพิ่มเติม
Case 1: Status-quo	2.0%	3.0%	> 20 ปี	รัฐยังคงมีการขาดดุลเชิงโครงสร้างที่ 2% ทุกปี
Case 2: ขาดดุลเพิ่มขึ้นจากนโยบายสวัสดิการ	3.4%	3.6%	5 ปี	<ul style="list-style-type: none"> นโยบายสวัสดิการต้องการเบ็ดเงินใช้จ่ายเพิ่มเติมปีละ 310 พันล้านบาท ประชากรสูงวัยเพิ่มขึ้นปีละ 2.9%
Case 3: นโยบายสวัสดิการและมีการปฏิรูประดมรายได้รายจ่ายภาครัฐเพื่อลดการขาดดุลเพิ่ม	2.7%	3.6%	11 ปี	การปฏิรูประดมรายได้รายจ่ายช่วยให้รัฐบาลใช้จ่ายเงินในนโยบายสวัสดิการลดลงได้ครึ่งหนึ่ง
Case 4: ขาดดุลเพิ่มจากนโยบายแจกเงินและสวัสดิการ	6.0% ในปีแรก และ 2.6% ในปีต่อ ๆ ไป	5.2% ในปีแรกและ 3.3% ในปีต่อ ๆ ไป	8 ปี	<ul style="list-style-type: none"> นโยบายแจกเงินต้องการเบ็ดเงินใช้จ่ายเพิ่มเติม 560 พันล้านบาทและแจกเงินเฉพาะปีแรก นโยบายสวัสดิการต้องการเบ็ดเงินใช้จ่ายเพิ่มเติมปีละ 140 พันล้านบาท และเพิ่มขึ้นทุกปีปีละ 2.9%

ที่มา: KKP Research

Case 1: กรณี status quo ที่รัฐบาลยังคงขนาดดุลการคลังเบื้องต้นต่อเนื่องทุกปีปีละ 2% และสมมติให้ในระยะยาว เศรษฐกิจไทยขยายตัวได้ปีละ 3% อัตราเงินเฟ้ออยู่ที่ 1.5% และอัตราดอกเบี้ยอยู่ที่ 2%³

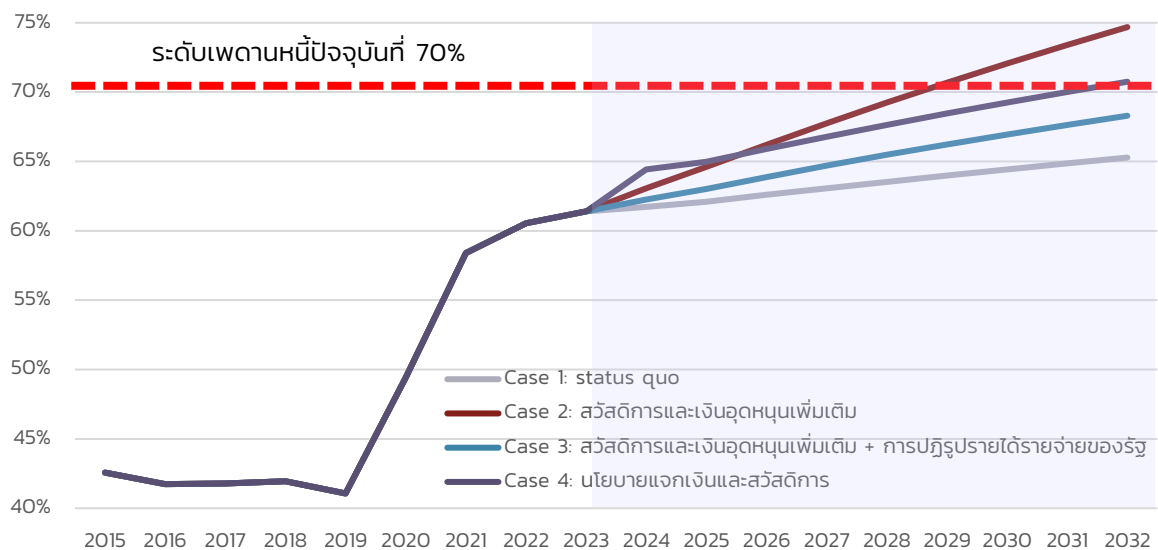
Case 2: กรณีที่รัฐบาลเพิ่มการขาดดุลจากนโยบายสวัสดิการและเงินอุดหนุนเพิ่มเติม เช่น เบี้ยผู้สูงอายุ โดยสมมติให้ภาครัฐต้องใช้จ่ายเงินเพิ่มทั้งหมด 310,000 ล้านบาทในปีแรก และเม็ดเงินที่ต่องใช้จ่ายเพิ่มนี้จะปรับสูงขึ้นทุกปีปีละประมาณ 70,000-80,000 ล้านบาทตามจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้นปีละประมาณ 2.9%

Case 3: กรณีมีนโยบายแบบเดียวกับ Case 2 แต่มีการตัดลบงบประมาณส่วนอื่น หรือมีการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษี เพื่อลดการขาดดุลเพิ่ม จนทำให้เม็ดเงินที่ต่องใช้จ่ายเพิ่มในแต่ละปีลดลงไปได้ครึ่งหนึ่งจาก Case 2

Case 4: กรณีที่รัฐบาลมีการขาดดุลเพิ่มจากการกระตุ้นเศรษฐกิจในปีแรกด้วยการแจกเงิน และมีนโยบายสวัสดิการ โดยสมมติให้ภาครัฐขาดดุลเพิ่มขึ้น 560,000 ล้านบาทสำหรับการแจกเงินในปีแรก และมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น 140,000 ล้านบาทสำหรับผู้สูงอายุซึ่งจะปรับสูงขึ้นทุกปีอีกปีละประมาณ 2.9%

รูปที่ 6 หนี้สาธารณะของไทยจะแตะระดับเพดานภายใน 10 ปีหากไม่มีการปฏิรูประยะยาว

แนวโน้มระดับหนี้สาธารณะภายใต้ข้อสมมติการขาดดุลการคลังเพิ่มขึ้นในอีก 10 ปีข้างหน้า

ที่มา: KKP Research

³ ในช่วง 10 ปีก่อนเกิดวิกฤต COVID (2010-2019) ค่าเฉลี่ยการขยายตัวทางเศรษฐกิจของไทยอยู่ที่ 3.6% อัตราเงินเฟ้อทั่วไปเฉลี่ยอยู่ที่ 1.6% อัตราดอกเบี้ยนโยบายเฉลี่ยอยู่ที่ 2.0%

ผลลัพธ์ Case 1: ในกรณี status quo หากภาครัฐยังคงขาดดุลงบการคลังเบื้องต้นปีละ 2% ต่อเนื่องทุกปี จะส่งผลให้หนี้สาธารณะต่อ GDP ปรับสูงขึ้นปีละประมาณ 0.5% ซึ่งระดับหนี้จะยังอยู่ภายใต้กรอบเพดานหนี้ปัจจุบันที่ 70% ไปได้อีก 20 ปี (หากไม่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจขึ้นอีกเลยใน 20 ปีข้างหน้า)

ผลลัพธ์ Case 2: สำหรับกรณีที่มีการขาดดุลงบการคลังเพิ่มจากนโยบายสวัสดิการและเงินอุดหนุนเพิ่มเติม (กรณีเส้นสีแดง) จะเห็นว่าหนี้สาธารณะเร่งสูงขึ้นเร็วกว่าเส้นสีเทาในกรณี status quo โดยภาครัฐจะขาดดุลงบการคลังเพิ่มเติมอีกปีละประมาณ 1.4% ขณะที่ GDP จะขยายตัวเพิ่มขึ้นอีกปีละประมาณ 0.6% มาอยู่ที่ 3.6%⁴ ในกรณีนี้ หนี้สาธารณะจะเร่งขึ้นไปแตะระดับ 70% ของ GDP เร็วขึ้นในเวลาเพียง 5 ปีเท่านั้น

ผลลัพธ์ Case 3: หากมีการปฏิรูประบบภาษีหรือเกลี่ยรายจ่ายจากส่วนอื่นมาขาดเขยเพิ่มเติมจาก Case 2 ซึ่งช่วยลดการขาดดุลงบการคลัง และช่วยชะลอให้หนี้สาธารณะโตช้าลงได้ โดยสมมติให้เม็ดเงินก้อนใหม่ที่รัฐบาลต้องใช้จ่ายลดลง 50% (กรณีเส้นสีฟ้า) จะทำให้หนี้สาธารณะไปแตะระดับเพดานช้าลงจาก 5 ปีเป็น 11 ปี

ผลลัพธ์ Case 4: สำหรับกรณีที่มีการขาดดุลเพิ่มจากนโยบายสวัสดิการและการแจกเงินเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ (กรณีเส้นสีม่วง) ในปีแรก ที่มีการแจกเงินสมมติให้สามารถช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจให้โตได้ 5.2% แต่ไม่ได้ช่วยให้เศรษฐกิจเติบโตดีขึ้นในระยะยาว ในขณะที่รัฐบาลจะมีการขาดดุลเพิ่มขึ้น 4% ทำให้หนี้สาธารณะเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดจาก 61.5% เป็น 64.5% และจะแตะขึ้นจนแตะระดับเพดานในอีก 8 ปีข้างหน้า

จะเห็นว่าการดำเนินนโยบายสวัสดิการและการแจกเงินโดยการเพิ่มการขาดดุลทางการคลังทุกกรณีล้วนเพิ่มความเสี่ยงต่อฐานะการคลังและทำให้ระดับหนี้สาธารณะแตะเพดานได้ภายในระยะเวลาไม่ถึง 10 ปี (รูปที่ 6) ยกเว้นภาครัฐจะสามารถจัดเก็บภาษีได้เพิ่มหรือลดการใช้จ่ายส่วนอื่นมาขาดเขยได้ ซึ่งก็อาจช่วยลดภาระต่อหนี้สาธารณะได้บ้าง แต่ไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาความยั่งยืนของหนี้ในระยะยาวได้ ยังไม่รวมถึงกรณีเลวร้ายที่หากเกิดวิกฤตขึ้นอีกครั้งก็อาจทำให้ต้องมีการขยายกรอบเพดานหนี้สูงขึ้นไปอีกซึ่งจะกระทบต่อวินัยทางการคลังและสร้าง moral hazard ให้กับผู้ดำเนินนโยบายได้ เพราะหากการขยายกรอบเพดานหนี้สามารถทำได้ง่าย อาจทำให้ผู้ดำเนินนโยบายไม่ตระหนักถึงความสำคัญในการต้องลดระดับหนี้สาธารณะลงมาและไม่เผื่อ fiscal space ไว้สำหรับวิกฤตเลวร้ายที่อาจเกิดขึ้นได้อีกในอนาคต

⁴ อ้างอิง fiscal multiplier ของมาตรการช่วยเหลือค่าครองชีพที่ ส.ป. เคยคำนวณไว้ที่ 0.4 ([แหล่งข้อมูลของนโยบายการคลังในปี 2558-2559](#))

หนี้สาธารณะที่เพิ่มขึ้น ไม่สำคัญเท่ากับถูกใช้ทำอะไร

แม้ตัวเลขหนี้ที่สูงอาจดูน่ากังวล แต่การก่อหนี้ไม่ใช่เรื่องเลวร้ายเสมอไปหากหนี้ก่อนหน้านั้นถูกนำไปใช้ในทางที่สร้างประโยชน์ให้กับเศรษฐกิจในระยะยาวได้มากที่สุด เช่น การกู้ยืมเงินมาลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ เพื่อรองรับการลงทุนของภาคเอกชนและเพิ่มการจ้างงานในเศรษฐกิจ หรือการลงทุนในเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อยกระดับผลิตภาพและเพิ่มศักยภาพในการขยายตัวของเศรษฐกิจไทย ส่งผลให้ระดับหนี้สาธารณะต่อ GDP ปรับลดลงในระยะยาวได้ตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่โตเร็วขึ้น รวมทั้งการจัดเก็บรายได้ของรัฐที่ควรปรับเพิ่มขึ้นตามรายได้ของคนในประเทศ ในทางตรงกันข้าม หากรัฐบาลก่อหนี้เพื่อนำมาใช้กับนโยบายประชานิยมในระยะสั้น นอกจากจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจจำกัดและไม่ยั่งยืนแล้ว นโยบายเหล่านี้ยังอาจเป็นภาระค่าใช้จ่ายที่กลายเป็นภาระผูกพันต่อรัฐบาลไปตลอด ดังนั้นรัฐบาลควรเรียงลำดับความสำคัญและจัดสรรงบประมาณให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจในระยะยาว ขณะที่นโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจระยะสั้นนั้น ควรใช้ตามความจำเป็นในยามที่เศรษฐกิจประสบภาวะวิกฤตที่กระทบต่อภาคธุรกิจและครัวเรือนและต้องการแรงกระตุ้นจากทางภาครัฐ

นอกจากการใช้จ่ายเพื่อยกระดับศักยภาพของเศรษฐกิจแล้ว การตัดลดงบประมาณในส่วนที่ไม่จำเป็น หรือ จัดหารายได้เพิ่มก็เป็นสิ่งที่รัฐบาลควรทำควบคู่ไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุซึ่งทำให้รัฐบาลมีแนวโน้มจะต้องขาดดุลเพิ่มขึ้นอยู่แล้วดังที่กล่าวไปข้างต้น ยังไม่นับรวมถึงผลของจำนวนแรงงานที่น้อยลงซึ่งอาจทำให้การเติบโตของ GDP ในอนาคตต่ำกว่า 3% ได้

KKP Research จำลองกรณีสมมติอีก 3 กรณีเพื่อแสดงให้เห็นแนวทางที่จะสามารถนำไปสู่การโน้มต่ำลงของระดับหนี้สาธารณะได้ (รูปที่ 7)

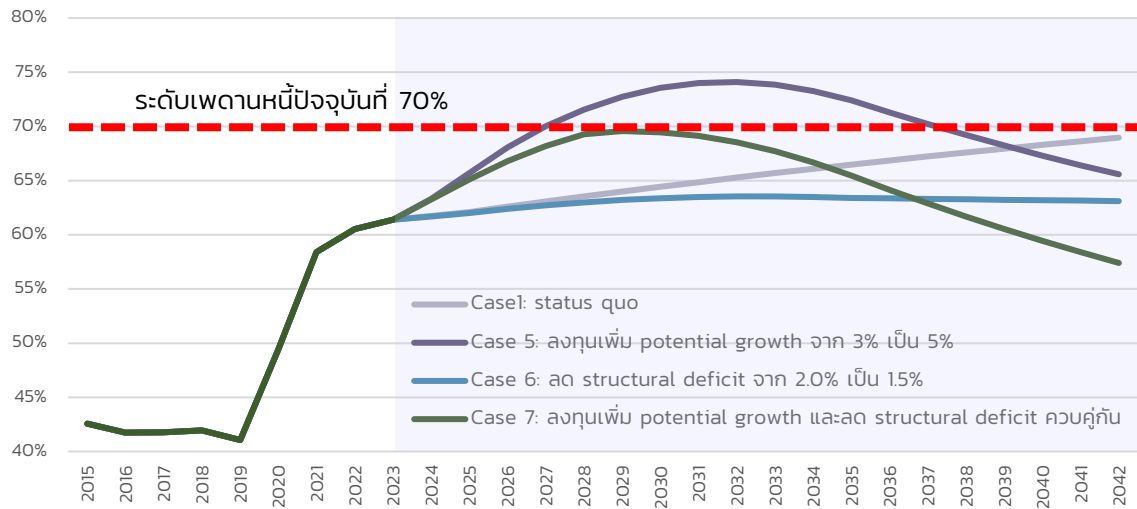
Case 5: รัฐบาลกู้ยืมเงินเพิ่มขึ้นปีละ 2% ของ GDP ในช่วง 5 ปีแรกเพื่อลงทุนเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและเพิ่มผลิตภาพของไทย จนสามารถยกระดับศักยภาพของเศรษฐกิจให้ขยายตัวได้ที่ 5% ต่อปีในระยะยาว (ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำทายนมาก ภายใต้แนวโน้มปัจจัยพื้นฐานของเศรษฐกิจไทย) จะพบว่าระดับของหนี้สาธารณะปรับสูงขึ้นเร็วในช่วง 10 ปีแรกไปถึงระดับ 74% แต่จะทยอยลดลงหลังจากนั้นเมื่อเศรษฐกิจโตได้เร็วขึ้นและกลับเข้าสู่ระดับต่ำกว่ากรอบเพดานหนี้ในอีก 15 ปีข้างหน้า

Case 6: ในกรณีที่รัฐบาลสามารถลดการขาดดุลการคลังเบื้องต้นลงได้จาก 2% เหลือ 1.5% ขณะที่เศรษฐกิจยังขยายตัวได้ที่ระดับ 3% เช่นเดิม พบว่าระดับหนี้สาธารณะจะปรับสูงขึ้นเล็กน้อยในช่วง 5 ปีแรกก่อนจะทรงตัวที่ระดับ 63% ได้ตลอดช่วงที่เหลือ

Case 7: หากรัฐบาลสามารถปรับลดขนาดการขาดดุลทางการคลังควบคู่กับการจัดสรรงบประมาณใหม่เพื่อยกระดับศักยภาพเศรษฐกิจในระยะยาวได้ ระดับหนี้จะปรับสูงขึ้นไปแตะระดับสูงสุดที่ 70% แต่จะปรับลดลงสู่ระดับเดิมได้ (61% ณ ปี 2022) ในเวลา 15 ปี

รูปที่ 7 การเพิ่มการลงทุนและลดขนาดการขาดดุลทางการคลังคือทางออกในการลดระดับหนี้สาธารณะของไทย

แนวโน้มระดับหนี้สาธารณะต่อ GDP ในอีก 20 ปีข้างหน้า

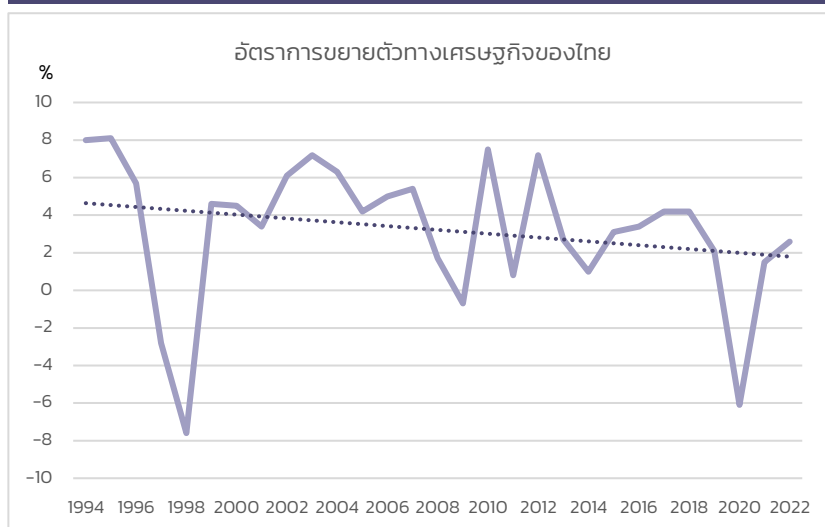

ที่มา: KKP Research

ความยั่งยืนทางการคลัง ความยั่งยืนของการเติบโตทางเศรษฐกิจ

ปัญหาความยั่งยืนทางการคลัง สอดคล้องและขึ้นอยู่กับศักยภาพการเติบโตของเศรษฐกิจในระยะยาว โดยในช่วงที่ผ่านมาตัวเลขเศรษฐกิจของไทยส่งสัญญาณชัดเจนว่าศักยภาพการเติบโตของเศรษฐกิจไทยกำลังมีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ (รูปที่ 8) เมื่อมองไปข้างหน้าหลายปีข้างหน้ากำลังสร้างแรงกดดันเพิ่มเติมต่อการเติบโตของเศรษฐกิจไทย ไม่ว่าจะเป็น 1) โครงสร้างประชากรที่กำลังเข้าสู่สังคมสูงอายุทำให้ประชากรวัยทำงานของไทยกำลังจะมีจำนวนลดลงอย่างมาก 2) ความสามารถในการแข่งขันของไทยที่ลดลง จากการลงทุนในประเทศที่ต่ำต่อเนื่องและการขาดการพัฒนาการศึกษาและเทคโนโลยี และ 3) ปัญหาหนี้ครัวเรือนที่อยู่ในระดับสูงสร้างข้อจำกัดต่อการเติบโตของการบริโภค

รูปที่ 8 เศรษฐกิจไทยมีแนวโน้มที่จะขยายตัวลดลงอย่างต่อเนื่อง

ที่มา: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, KKP Research

ความท้าทายเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่านโยบายรัฐที่เน้นเฉพาะการใช้จ่ายเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจระยะสั้น โดยเพิ่มการขาดดุลงบกลาง ไม่ว่าจะช้าหรือเร็วก็จะนำมาซึ่งปัญหาความยั่งยืนทางการคลัง เพราะเศรษฐกิจไทยกำลังมีแนวโน้มเติบโตได้ช้าลงเรื่อย ๆ ภาครัฐอาจไม่จำเป็นต้องวัดเข้มงวดเพื่อแก้ปัญหาความยั่งยืนทางการคลังเสมอไป แต่การใช้จ่ายทุกบาททุกสตางค์ควรผ่านการกลั่นกรองพิจารณาความจำเป็นและความเหมาะสมของการใช้งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด หากการใช้จ่ายตามนโยบายของภาครัฐเป็นไปเพื่อแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างของเศรษฐกิจ และสามารถนำไปสู่การยกระดับการเติบโตระยะยาวของเศรษฐกิจได้อย่างแท้จริง ก็จะเป็นหนึ่งในทางออกที่สำคัญในการสร้างความยั่งยืนทางการคลังของไทย

มองไปข้างหน้า รัฐบาลจะเผชิญความท้าทายมากขึ้นในการแก้ปัญหาหนี้สาธารณะของไทย ไม่ว่าจะด้วยระดับหนี้สาธารณะตอนนี้ที่ปรับสูงขึ้นมาจากวิกฤต COVID และจะถูกซ้ำเติมจากอัตราดอกเบี้ยที่ปรับสูงขึ้น ปัญหาสังคมสูงอายุที่ทำให้แนวโน้มการขาดดุลงบกลางเพิ่มขึ้น รวมถึงปัญหาศักยภาพการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยที่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลจึงควรต้องให้ความสำคัญกับการเพิ่มการลงทุนเพื่อแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างของเศรษฐกิจไทยและยกระดับศักยภาพการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยในระยะยาว การลดการขาดดุลเชิงโครงสร้างด้วยการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น และการขยายฐานภาษีเพื่อลดทอนผลของการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่ทำให้รัฐมีแนวโน้มจะขาดดุลเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรต้องเร่งดำเนินการไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลชุดไหนที่จะเข้ามาบริหารประเทศ เพราะปัญหาหนี้สาธารณะอาจมาเร็วกว่าที่คิดและการแก้ปัญหาก็อาจใช้เวลานานกว่าที่หลายคนคาดเช่นกัน